

NUMMER 4.2024 • Nämndeman i fokus • Nytt och noterat • Föreningsnytt •

Domstolsverket informerar • En tidning från Nämndemännens Riksförbund

Nämnde mannen

**VITTNET
& MINNET**

JENNY GRANQVIST, ÅKLAGARE

UNGA LÄR OM RÄTTSKEDJAN

RÄTTEGÅNGSROMANER

Ett förbund som växer – tack vare våra lokalföreningar!

NÄMNDEMÄNNENS RIKSFÖRBUND fortsätter växa. Senaste halvåret har vi fått 700 nya medlemmar, och närmar oss nu 3 500 medlemmar. Varmt välkommen du som är ny och för första gången får vår tidning.

Det ökade medlemsantalet är först och främst ett erkännande av det fantastiska arbete som våra föreningar gör runt om i landet. Genom uppskattade utbildningar, seminarier och erfarenhetsutbyten säkerställs att nämndemannen är väl förberedd för sitt uppdrag.

Flera medlemmar är också ett uttryck för att många inser vikten av att vi tillsammans, i ett starkt riksförbund, kan försvara nämndemannasystemets ställning i rättssamhället. Medlemmarna ger styrka i vårt arbete för bättre villkor för oss nämndemän.

I SOMRAS riktades strålkastarljuset återigen mot nämndemannasystemet, efter en uppmärksammas dom i Migrationsdomstolen. Debatten om nämndemännens oberoende och risken för politisk påverkan är en påminnelse om vikten av att skydda rättsväsendets integritet.

Vi måste kunna utföra vårt uppdrag utan tvivel om partipolitiska lojaliteter eller otillbörlig påverkan. Vår senaste medlemsenkät (se sidan 15) visar glädjande nog att politisk påverkan i praktiken är minimal. Men det räcker inte att vara opartisk – nämndemannasystemet måste också *uppfattas* som opartiskt. För att stärka förtroendet

krävs mer transparens och en tydligare avgränsning mellan det politiska och det juridiska.

I vår kommer förbundsstyrelsen inleda

dialog med politiska partier och andra aktörer för att diskutera nämndemännens roll och framtid. Det handlar om att se över rekryteringsprocessen, stärka utbildningen och skapa förutsättningar för oss nämndemän att fortsätta vara en oberoende resurs i rättsväsendet.

”Flera medlemmar är också ett uttryck för att många inser vikten av att vi tillsammans, i ett starkt riksförbund, kan försvara nämndemannasystemets ställning i rättssamhället.”

DET RAPPORTERAS OM SJUNKANDE kunskap bland unga om demokrati och rättssystem. Det är en varningsklocka. Om vi ska rusta morgondagens medborgare måste vi börja redan i klassrummet. Därför vill vi driva ett skolprojekt för att stärka kunskapen om rättssystemet och demokrati, med inspiration av Halmstads Nämndemannaförening.

SOM FÖRBUNDSORDFÖRANDE vill jag rikta ett stort och varmt tack till alla lokalföreningar för ert engagemang och hårda arbete. Ni är Riksförbundet. Tillsammans gör vi skillnad och stärker vår legitimitet i en tid då vårt uppdrag är viktigare än någonsin. En riktigt God Jul och Gott Nytt År till er alla! *

Linda Ingvarsson

FÖRBUNDSORDFÖRANDE
NÄMNDEMÄNNENS RIKSFÖRBUND

NÄMNDEMAN I FOKUS

Isabel Engwall, 43

Nämndeman vid Örebro tingsrätt

BOR: Närke. **FRITIDSINTRESSEN:** Jag älskar att resa, träffa människor, samt att skriva och läsa. Jag värdesätter också tiden med människor som ger och tar.

BILD: PRIVAT

INTELLIGENSEN SITTER INTE I ÖRAT

Vadför är du nämndeman?

Jag har alltid varit intresserad av rättvisa och sociologi. Som liten älskade jag att följa rättegångar på tv. I tonåren ville jag bli åklagare eller advokat. Jag blev Sveriges första döva nämndeman 2019, på Södertörns tingsrätt.

Som döv, är domstolen anpassad så att du kan fullgöra ditt uppdrag?

Enda skillnaden är att vi har svenska tal- och teckenspråkstolkar. Jag som döv ser ofta saker som hörande inte lägger märke till då synen är mitt viktigaste sinne. Södertörns tingsrätt bekostade tolkningen, och min tid där var fantastisk. Men Örebro tingsrätt anser att det inte ligger i deras ansvar. De menar att Tolkcentralen ska bekosta tolkningen. Det hela är jättetråkigt och nu väntar jag på beslut från Förvaltningsrätten. Jag har skrivit till justitieminister Gunnar Strömmer om detta. Vi får se om jag får svar.

Vad behövs för att fler med funktionsnedsättning ska bli nämndemän?

Det är viktigare att ha ett intresse för rättsväsendet, oavsett funktionsvariation. Jag föddes barndomsdöv, men intelligensen sitter ju inte i örat. Det finns runt 1,5–2 miljoner personer med hörselnedsättning i Sverige. Och det finns teckenspråkskurser, tillgång till tal- och teckenspråkstolk, och kommunikativa hjälpmedel.

Vad gör du när du inte sitter i rätten?

Jag sysslar med rådgivning inom kommunikation och telefonihjälpmiddel. Jag har studerat grundkurs i juridik. Nu är jag certifierad arbetsrättsspecialist för att kunna hjälpa döva och hörselskadade i olika rättsliga frågor, det känns meningsfullt. Diskriminering är tyvärr fortfarande vardagsmat. Att göra skillnad på den fronten motiverar mig. *

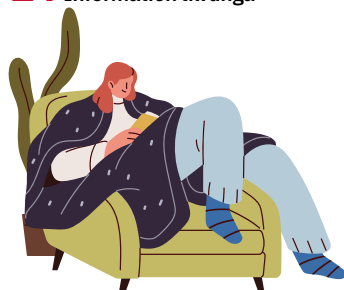
Innehåll

NR 4.2024

- 4 Vittnet & minnet
- 8 Nytt och noterat
- 10 Porträttet:
Åklagare Jenny Granqvist
- 13 Domstolsverket
informerar
- 14 Halmstads Nämndemannaförening
informerar unga om
rättskedjan
- 16 Rättegångsromaner
- 19 Sista ordet

14 Information till unga

16 Rättegångsromaner

OMSLAG: ISTOCK

Nämnde
mannen

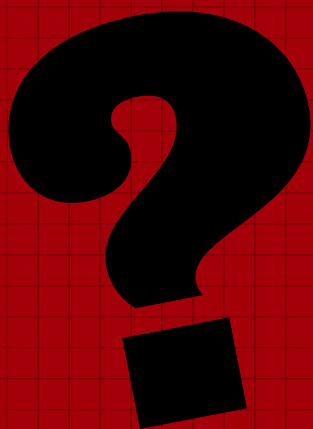
Ges ut av Nämndemännens Riksförbund. Presslagt december 2024. Årgång 47.

REDAKTÖR: Thomas Östlund, thomas@thomasostlund.se, tel: 070 541 76 28 **ART DIRECTOR:** Ninni Oljemark

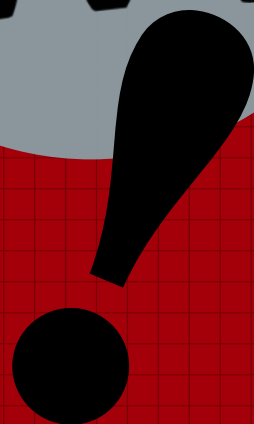
ANSVARIG UTGIVARE: Linda Ingvarsson, e-post: linda.ingvarsson@nmrf.se **TRYCK:** Norra Skåne Offset.

Citera gärna, men ange källan. Redaktionen ansvarar ej för insänt, ej beställt material. Övrig information om tidningen och Nämndemännens Riksförbund, se sidan 19. **ISSN 03448-4351**

11:59
12:15
14:30

VITTNET & MINNET

Vittnen har en central roll i rättsväsendet. Samtidigt är vittnen människor som du och jag. Hur mycket minns vi egentligen av allt vi ser och hör? Att förstå något om hur vårt minne fungerar kan hjälpa till att bedöma tillförlitligheten i de vittnesuppgifter som framkommer under rättegången.

Att en eller flera personer bevitnar något, som de sedan återger i domstolen, är en viktig pusselbit när domstolen ska avgöra ett mål.

Om vi bortser från det faktum att ett vittne självklart medvetet kan ljuga – begå mened – finns en rad omständigheter som kan påverka de vittnesmål som avges.

”Minnet är ingen direkt kopia av det som skett”, säger psykologen Armita Golkar i *Fråga Lund* den 17 september (finns på SVT Play). I ett experiment i programmet, där ett antal personer får bevitna samma händelse, framgår med all önskvärd tydlighet att minnet kan spela oss ett spratt, och även att de frågor vi får om händelsen, kan påverka vår minnesbild.

OM VITTNEN

VITTNESPLIKT. Den som domstolen kallar som vittne till en domstolsförhandling är enligt lag skyldig att komma. Det finns dock undantag från vittnesplikten, bland annat om du är medåtalad, nära släkting till den åtalade, är yngre än 15 år eller har tystnadsplikt.

VITTNESD. Den som vittnar i en rättegång ska avlägga vittnesed som innebär att ”...säga hela sanningen och intet förtiga, tillägga eller förändra...” Den som bryter mot detta begår mened och kan som högst straffas med fängelse i fyra år.

KARAKTÄRSVITTNEN. Ett karaktärsvittne vittnar om hur en person är, inte om ett händelseförlopp eller en iakttagelse av ett brott. Parterna har rätt att kalla karaktärsvittnen, om de har betydelse för det mål som ska avgöras. Vanligtvis har en

utsaga av ett karaktärsvittne lägre bevisvärde än andra vittnen.

SAKKUNNIG – SAKKUNNIGT VITTNEN.

En *sakkunnig*, till exempel läkare eller psykolog, kan kallas till domstolen för att de har särskilda kunskaper inom ett område. Den sakkunnige uttalar sig *generellt* inom sitt område. Ett *sakkunnigt vittne* kan uttala sig *specifikt* i det aktuella målet, utifrån sina iakttagelser och sin sakkunskap.

KRONVITTNEN. Kronvittne innebär att en brottsmisstänkt kan få lägre straff om hen medverkar till att annan brottslighet klaras upp. Denna möjlighet finns sedan 1 juli 2022 i svensk lag. Det är domstolen som beslutar om kronvittnets straffflindring.

→ Minnesforskningen är omfattande och många studier har identifierat faktorer som kan påverka vårt minne negativt. Minnesprocessen brukar delas in i tre stadier, som förenklat består av:

• **Inkodning – ta in information**

Information registreras till hjärnan genom våra sinnen – syn, hörsel, lukt med mera. Uppmärksamhet och koncentration förenklar inkodningen, medan ett snabbt och oväntat händelseförlopp kan försvåra den. För den som bevittnar ett brott kan stress och

rädsla påverka inkodningen negativt, genom att vi blir blockerade. Samtidigt kan starka känslosamma händelser i vissa fall förstärka inkodningen. Här är forskarna oense.

• **Lagring – bevara information**

Våra sinnen registrerar saker hela tiden men det mesta lagras enbart i ett slags korttidsminne, och försvinner snabbt. Många har nog varit med om att hälsa på en person, och direkt glömma vad personen hette. Det som är lagrat i långtidsminnet kan delas upp i *semantiskt minne*, som handlar om kunskap om världen, till exempel att Berlin är Tysklands huvudstad och *episodiskt minne*, som är minnets förmåga att återge ett händelseförlopp, till exempel vid en misshandel.

PEO BORG, NÄMNDEMAN I VARBERGS TINGSRÄTT

Vittnet trovärdigt tills annat framkommer

PEO BORG HAR VARIT nämndeman vid Varbergs tingsrätt i ett tiotal år. Det betyder att han har mött hundratals vittnen i rätten. Hans utgångspunkt, innan huvudförhandlingen börjar, är att betrakta vittnet som trovärdigt. Förutfattade meningar ska undvikas, menar han.

– Sedan kan det framkomma saker under förhøret som gör att det ändras. Vid överläggningen gör vi sedan en samlad bedömning och var och en tar ett beslut, där vittnenas berättelser så klart är en viktig del av underlaget.

PEO BORG ANTECKNAR mycket under huvudförhandlingen, och brukar även delta aktivt vid överläggningen.

– Det är ju vår roll som nämndemän. Det handlar sällan om att ifrågasätta, mer om att vi tillsammans klarlägger vad som har hänt. Jag är en nyfiken person som inte är rädd att ställa frågor när det är berättigt.

Det finns också tillfällen då han under förhandlingen, via ordföranden, ställt frågor till vittnen.

– Det händer väldigt sällan, men vi har rätt att göra det. För det mesta sköter advokat och åklagare vittnesförhøren på ett bra sätt.

DET SVÅRASTE ÄR, enligt Peo Borg, vårdnadstvister där vittnen ska fälla omdömen om föräldrarnas förmåga att ta hand om sina barn.

BILD: PRIVAT

Peo Borg, nämndeman i Varbergs tingsrätt.

– Här handlar det ofta om att vittnenas uppfattning om den ena eller andra förälderns förmåga eller oförmåga går åt helt olika håll, och det kan vara svårt att bedöma.

I sådana fall är Peos ledstjärna att hela tiden ha barnets bästa för øgonen.

– Det gör mig ont när barnen blir slagträ i en konflikt mellan föräldrarna.*

• Återkallande – hämta information

Det är återkallande vi vanligtvis menar när vi minns något och kan återberätta det. För ett vittne är denna del av minnesprocessen central. Forskningen har dock visat att det finns en rad faktorer som kan påverka återkallandet, till exempel ledande frågor i ett förhör, gruppsytryck, förväntningar och så klart tiden mellan händelsen och återkallandet.

BORTTRÄNGDA MINNEN

Många av oss har varit med om att plötsligt minnas något, som vi trodde vi hade glömt. Men är dessa minnen alltid att lita på?

Bortträngda minnen som bevis i rättegångar är en kontroversiell fråga – och i många rättssystem betraktas de med skepsis. Ofta krävs mer än enbart ett bortträngt minne för en fällande dom, som stödbevisning i form av vittnesmål, dokumentation etc. Avgörande för trovärdigheten är också hur det bortträngda vittnet framkallats, om olika terapimetoder eller hypnos använts brukar det sänka bevisvärdet.

Forskningen visar också att det går att framkalla minnen som aldrig har hänt. Den amerikanska psykologen Elizabeth Loftus har genom flera experiment visat på minnets skörhet, genom att skapa ”falsa” minnen, där någon med stor auktoritet övertygar människor att de verkligen upplevt något som inte har skett.

Att människor både kan glömma händelser och producera falska minnen, betyder inte att vi ska ignorera allt som ett vittne säger. Tillförlitliga vittnesmål är, och kommer säkert förbli, en viktig del av domstolens beslutsunderlag.

Men viss försiktighet att rekommendera, för vi kan knappast blint tro på att alla vittnesmål är korrekta. Minnet är inte alltid ett facit!*

TEXT: Thomas Östlund

BILD: ISTOCK

ANONYMA VITTNEN MÖJLIGT FRÅN 2025

Riksdagen beslutade i november att det ska vara möjligt för vittnen att höras anonymt vid förundersökning och i domstol. Lagändringen träder i kraft redan 1 januari 2025.

– **DE KRIMINELLA GÄNGEN** hotar och tystar vittnen. Det innebär att många brottsutredningar som rör de kriminella nätverken blir svåra att ro i land. Det sade justitieminister Gunnar Strömmer när propositionen om anonyma vittnen presenterades.

Frågan har diskuterats och utretts under lång tid. Förslagen i den statliga utredningen *Anonyma vittnen* från 2023 reste en hel del frågetecken bland remissinstanserna.

En huvudtanke är att vittnen ska kunna förhöras under rättegången, utan att vittnets identitet röjs. Även inför domarna och nämndemännen kommer vittnet att vara anonymt. Förslaget ”medför en rad praktiska och rättsliga tillämpningssvårigheter”, framhöll Domstolsverket i sitt remissvar på betänkandet *Anonyma vittnen*. De skrev vidare att ”det framstår som mycket svårt att förstå en persons utseende tillräckligt för att ge personen ett fullgott skydd om personen ska medverka på plats i domstolen. Risken är då att vittnets identitet röjs.”

Även om anonyma vittnen nu blir en möjlighet kommer det inte att vara fritt fram för alla att vara anonyma. Det krävs bland annat en påtaglig risk att vittnet eller anhöriga är utsatta för allvarliga hot, och att brottet som vittnet ska höras om ska ge minst två års fängelse.

* Propositionen, de statliga utredningarna och remissvaren finns att läsa på www.regeringen.se

Bloggar & poddar

OM BROTT OCH STRAFF

DOMARBLOGGEN

Vad är våldsamt motstånd? Det är rubriken på Domarbloggens senaste inlägg. Philip Stålhandske skriver om en av de vanligaste brottskategorier i tingsrätterna: Våldsamt motstånd. Domarbloggen produceras av Södertörns tingsrätt och finns på www.domarbloggen.se

ADVOKATSAMFUNDSPODDEN

Aktuella frågor som kretsar kring advokater finns på Advokatsamfundets podd, med över femtio avsnitt. Podden nås via www.advokatsamfundet.se

P3 KRIM

Los Suecos-ledarens erkännande: "Jag är trött" och *Larmet från kvinnofängelset: Lämna människovärdet utanför*. Det är två avsnitt Sveriges Radios *P3 Krim*, med aktuella berättelser om brott och straff.

Juristprogram i topp

JURISTPROGRAMMET HÖR TILL de mest attraktiva högskoleprogrammen. Flest sökande av alla inför vårterminen 2025 har Juristprogrammet vid Stockholms universitet med 1 674 sökande till cirka 400 platser.

Hustruaga tillåtet till 1864

RÄTTEGÅNGAR OM VÅLD i nära relationer har många nämndemäns erfarenhet av. För oss kan det verka självklart att det är förbjudet att slå sin hustru. Men det var först 1864 som hustruaga förbjöds i Sverige.

Genom hela historien har mannen i familjen – husbonden – haft rätt att bruka våld inom familjen, mot hustru, barn och tjänstefolk. Grov misshandel var visserligen inte allmänt accepterat, men att "näpsa" sin hustru för "husfridens" skull var helt i sin ordning. Frågan är vad alla drabbade kvinnor genom historien har tyckt om saken.

BILD: PER GROTH

Ny lag – lättare beslagta brottsvinster

DEN 8 NOVEMBER infördes en ny förverkandelagstiftning. De nya reglerna ger större möjligheter att återta vinster av brott.

En viktig nyhet är att pengar och värdeföremål som inte kan förklaras med legala inkomster nu kan tas i beslag utan att ägaren binds till att ha begått brott. – Pengar är den centrala drivkraften för en stor del av brottsligheten. Det är mycket välkommet att Sverige nu får regler som kraftigt begränsar möjligheterna att skylla med och ha oförklarade tillgångar, säger riksåklagare Katarina Johansson Welin.

BILD: ISTOCK

BRÅ:S NATIONELLA TRYGGHETSUNDERSÖKNING

Stor oro för bedrägerier

VARJE ÅR SEDAN 2006 genomför Brottsprebyggande rådet, Brå, den *Nationella trygghetsundersökningen* (NTU). Cirka 65 000 personer har svarat på frågor om bland annat utsatthet och oro för brott samt förtroende för rättsväsendet. Den över 100-sidiga rapporten som presenterades i oktober innehåller mängder av statistik. Här är några av resultaten:

- **24 % uppger att de känner sig ganska eller mycket otrygga** eller avstår helt från att gå ut sena kvällar på grund av otrygghet. Bland kvinnorna uppger 31 % att de känner sig otrygga, och bland männen 17 %. Efter 2021 har en svagt nedåtgående trend syns i andelen som känner sig otrygga.
- **38 % uppger att de oroar sig för att utsättas för bedrägerier** när de handlar

på internet. Andelen är högre för kvinnor (41 %) än för män (35 %). Internetbedrägerier är den brottskategori som flest oroar sig för, och oron är vanligare bland äldre.

- **50 % oroar sig i stor utsträckning för brottsligheten i samhället.** Det är en minskning sedan 2023 (53 %), vilket var den högsta nivån sedan mätningarna inleddes.
- **53 % uppger att de har ganska eller mycket stort förtroende för rättsväsendet** som helhet. Förtroendet är högst för polisen (60 %), följt av åklagarna (45 %), domstolarna (42 %) och kriminalvården (33 %). Förtroendet för domstolarna har inte förändrats nämnvärt på senare år.

Rapporten kan läsas och laddas ner på www.bra.se

FLER KOMMUNER BÖR INFORMERA BROTTSUSSATTA

ÖVER HÄLFTEN av kommunerna saknar information som riktar sig till brottsoffer. Det visar en kartläggning från Brottsoffermyndigheten, som nu uppmanar kommunerna att agera.

– När vi behöver information, oavsett vad det gäller, söker vi oss i första hand till nätet. Därför är det viktigt att kommunerna har korrekt och tillgänglig information på kommunens webbplats till de som är brottsoffer, säger **Anders Alenskär**, generaldirektör på Brottsoffermyndigheten.

BILD: JOHAN GUNSEUS

BILD: ISTOCK

Statistik om nämndemännen 2024

DOMSTOLSVERKET har sammanställt statistik om landets drygt 8 300 nämndemän.

- Medelåldern är 60,6 år.
- Den procentuella fördelningen i olika åldersgrupper ser ut så här:

18–44 år	16 %
45–64 år	35 %
65–	49 %
- Medelåldern är högst vid Kamrarrätten i Göteborg (63,9 år) och lägst vid Östersunds tingsrätt (57,0).
- 52 % av nämndemännen är kvinnor och 48 % män.

Bevis som håller är Jennys mål

Stockholmstjejen Jenny siktade på att bli journalist, men blev i stället åklagare i Falun. Som åklagare ska hon vara opartisk och lägga fram fakta i målet.

– Det är så klart tillfredsställande när bevisen håller, den skyldige döms och den som varit utsatt för brott får upprättelse. Då känns det att jag har gjort skillnad, säger **JENNY GRANQVIST**.

P

PORTRÄTT

Jenny Granqvist, 44

GÖR: Kammaråklagare vid Åklagarmyndigheten i Falun.

BOR: Hus i Dalarna.

FAMILJ: Ja.

FRITID: Tränar, renoverar huset och läser skönlitteratur. Har flera böcker igång samtidigt, just nu *Kejsarn av Portugallien* av Selma Lagerlöf.

LYSSNAR PÅ: Mest poddar. *Dumma människor* är en favorit. När jag tränar blir det mest färdiga Spotifylistor. Det låter tråkigt, men jag är ingen musiknörd.

Det är inte helt enkelt att besöka Åklagarmyndigheten på Åsgatan i centrala Falun. Säkerhetsrutinerna är tuffa och obehöriga äga ej tillträde!

– Som du förstår kan jag inte bli för privat, det har med vårt säkerhetstänk att göra, säger Jenny Granqvist, som sedan 2010 är kammaråklagare i Falun.

Nämndemän möter åklagaren i rättssalen, men att vara i domstolen är enbart en mindre del av en åklagares vardag. Den mesta tiden ägnas åt att leda förundersökningar, ett arbete som görs i nära samarbete med polisen.

– För mig är det den mest intressanta delen av jobbet. När det skett ett brott och det finns en skäligen misstänkt, då är det min uppgift att avgöra vad vi ska rikta in oss på i utredningen, säger Jenny.

Förundersökningarnas praktiska arbete utförs av polisen. De genomför förhören och undersöker teknisk bevisning.

– Det är inte givet att en förundersökning leder till åtal. Det sker bara om man kan förvänta sig en fällande dom och i undantagsfall om bevisningen är svårbedömd och liknande mål inte har prövats tidigare.

FAKTA I MÅLET

Åklagarmyndigheten är en statlig institution helt skild från domstolarna, vilket inte alla känner till. Det är en del av rättssäkerheten att olika instanser – polis, åklagare, advokater och domstol – gör sin del av jobbet självständigt.

– Som åklagare handlar det inte om att sätta dit en misstänkt, utan att objektivt lägga fram alla bevis och fakta i målet, säger Jenny.

Det händer visserligen under rättegången att vittnesuppgifter skiljer sig från tidigare förhör. Omedelbarhetsprincipen gäller, vilket innebär att nämndens beslut endast ska grundas på det som framkommer under rättegången, inget annat.

– Om vittnen ändrar sig måste jag konfrontera dem och fråga varför det som sägs i rätten avviker från det som har sagts tidigare.

PEDAGOGISK UTMANING

Jenny ser inte som sin uppgift att med alla medel övertyga domstolen om att den tilltalade är skyldig.

– Bevisningen ska tala för sig själv. Däremot ska jag vara så pedagogisk som möjligt så att alla inblandade förstår vad jag vill förmedla.

Det kan ibland vara en utmaning.

– Nämndemännen har en väldigt viktig roll. Samtidigt har de ju olika bakgrund och många är lite äldre. Numera är avancerad teknisk bevisning vanligt, och även för mig kan det vara svårt att förstå allt, till exempel hur bevisning kopplad till IT och mobilchattar fungerar.

I förra numret av Nämndemannen intervjuades advokat Johan Eriksson, och han beskrev rättegången som ett grekiskt drama. Fullt så dramatiskt är det sällan, menar Jenny.

”Vissa händelser har så klart krupit in under skinnet på en, men det händer sällan.”

→ – Det skiljer sig nog en del på hur en försvarsadvokat och åklagare agerar. Advokaten ska ifrågasätta och övertyga, som åklagare ska jag vara mer saklig. Det är inte min retoriska förmåga som ska fälla avgörandet, utan fakta i målet.

PÅVERKAR PERSONLIGT

Att varje dag på jobbet konfronteras med brottsligheten i samhället har Jenny, efter många år som åklagare, lärt sig hantera.

– Det låter kanske omänskligt, men när ett mål är avgjort lämnar jag det bakom mig. Vissa händelser har så klart krupit in under skinnet på en, men det händer sällan.

Möjligtvis hänger detta samman med att en åklagare nästan aldrig möter den tilltalade eller målsägaren personligen, annat än vid samband med rättegången.

– Jag presenterar mig så klart för den tilltalade och målsäganden, men några djupare kontakter är det inte. På det sättet har vi åklagare en ganska distanserad roll.

GILLAR SMÅSTADSLIVET

Att Jenny valde juridiken var mer en tillfällighet än ett utstakat mål. Hon ville egentligen bli journalist men för att komma in på jour-

nalistutbildningen behövdes högskolepoäng i något annat ämne, och då blev det juridik.

– Jag minns första dagen när läraren sa att hälften av oss aldrig skulle nå fram till examen. Det blev en utmaning för mig.

”Det är inte min retoriska förmåga som ska fälla avgörandet, utan fakta i målet”, säger Jenny Granqvist.

Efter att ha slutfört juristutbildningen och suttit ting blev det några år på advokatbyrå i Stockholm. Men Jenny kände att hon ville testa något annat, och så hamnade hon här på Åklagarmyndigheten i Falun.

– Jag gillar livet i en mindre stad. Även om det så klart finns brottslighet här också går det inte riktigt att jämföra med storstädernas gängkriminalitet och hårda klimat.

Annat är sig mer likt, oavsett var i landet man arbetar som åklagare. Jenny kan känna frustration när en förundersökning står och stampar, när misstankar och indicer är tydliga, men bevisen inte räcker till

för ett åtal. Domstolens beslut går inte heller alltid åklagarens väg.

– En del målsägare tänker att en friande dom innebär att ingen tror på dem. Så behöver det ju inte alls vara. Ibland är det helt enkelt så att bevisningen inte räcker till, och det måste vi alla acceptera.*

TEXT: Thomas Östlund

Att bygga förtroende för Armeniens rättsväsende

Inom ramen för Sveriges Domstolars internationella utvecklingssamarbete besökte en svensk delegation företrädare för det armeniska domstolsväsendet i huvudstaden Jerevan.

Besöket var en del i ett projekt för att stärka allmänhetens förtroende för domstolarna i Armenien. Projektet sker i samarbete med den armeniska Domstolsakademien och det armeniska Höga domarrådet.

En viktig del av samarbetet är att stödja en förbättrad kommunikation med journalister och media, ett gott

Patrik Alm (i förgrunden) och Jens Mattsson föreläser.

bemötande i rättssalen samt tydliga domar och beslut. Björn Lindén är utsänd långtidsexpert i Armenien och han har samlat på sig en större förståelse för utmaningarna kopplat till den historiska kontexten.

– Sovjetunionen upphörde att existera för 30 år sedan, men misstron för statliga institutioner lever kvar. Det är en historia av korruption och maktmissbruk vilket har resulterat i ett lågt förtroende för rättsväsendet. Misstänksamheten är ständigt närvarande mellan domare och journalister, säger Björn Lindén.

RAMVERK FÖR FÖRTROENDE

Besöket inleddes med ett möte om ett nytt

ramverk med regler för relationen mellan Höga domarrådet/domstolarna och massmedia i Armenien. Syftet är att öka förtroendet för rättsväsendet genom att säkra transparens och tillgång till information om domstolarnas verksamhet. Reglerna styr också hur domarrådet och domare får uttala sig i media. De förväntas upprätthålla politisk neutralitet och får förklara sina domar utan att äventyra förtroendet för rättssystemets oberoende.

Alicia Mossman är internationell samordnare vid Rättsavdelningen på Domstolsverket och har arbetat med att ta fram ramverket.

– Regelverket blir tydligt för alla inblandade vilket är nödvändigt i Armenien. Regelverket tillåter domstolarna att kommunicera fritt med media på ett sätt som inte varit möjligt tidigare. Det är faktiskt en banbrytande förändring, säger Alicia Mossman.

Diskussioner om det nya ramverket.

WORKSHOP

Vid en workshop mötte svenska experter representanter från armeniska pilotdomstolar. Fokus var att hjälpa domare utveckla färdigheter att möta media. Bitvis var det intensiva diskussioner om hur parter ska mötas och förstå varandra.

– Det är inget ovanligt, det kan vara rätt så het-sigt under mötena. Det är ett gott tecken att deltagarna är engagerade, säger Björn Lindén.

Patrik Alm, chefsrådmann vid Solna tingsrätt, föreläste tillsammans med Jens Mattsson från Domstolsverket om hur arbetet ser ut i Sverige.

– Det är en stor skillnad. I Armenien är relationen mellan media och domstolar ganska infekterad, på ett sätt som inte är fallet i Sverige. Det armeniska domstolsväsendet har en lång väg kvar i arbetet, säger Patrik Alm.*

Jens Mattsson
Domstolsverket

Hur går ett gripande till?
En lärare fick agera statist.

Från vänster: Ordförande Linda Ingvarsson, Björn Sandwall från Halmstad och Chatarina Nordström från Kalmar.

BILD: THOMAS ÖSTLUND

HALMSTADS NÄMNDEMANNAFÖRENING

Unga lär om rättskedjan

Hur mycket känner ungdomar till om rättsväsendet? Och inser de konsekvenserna av att begå brott? Det frågade sig Halmstads Nämndemannaförening för ett par år sedan. Det blev upptakten till en satsning på att informera ungdomar om hela rättskedjan.

– Kan vi bara hindra en person från att bli kriminell är mycket vunnet, säger Björn Sandwall, ordförande i föreningen.

Den 6 november var det dags för den fjärde föreläsningsdagen, den här gången för ett nittiotial niondeklassare på Brunnsåkersskolan i Halmstad. Under en halv dag fick eleverna möta representanter för hela rättskedjan – polis, åklagare, advokat, lagman, socialförvaltning och kriminalvård, och naturligtvis även nämndemän. Alla medverkande ställer upp på sin arbetstid, en skollunch är det som bjuds.

Med på dagen var också Paul Barath, som berättade om vägen in i kriminaliteten, som för honom startade redan i skollåldern. Efter år av brott och missbruk blev han senare aktiv i KRIS, Kriminellas revansch i samhället. Pauls medverkan gjorde starkt intryck på ungdomarna och fick säkert en och annan att tänka till om vad en kriminell livsstil kan innebära.

GER MYCKET TILLBAKA

För nämndemannaföreningen innebär denna satsning förstås mycket ideellt arbete. Det var Birgitta Mardell i styrelsen som tog initiativ till föreläsningsdagarna.

– Vi var på studiebesök hos Byrätten i Helsingör och de gör sådana här dagar för ungdomar. Det fastnade i mitt huvud och jag tog upp det i styrelsen och med tingsrätten, båda var positiva.

Birgitta Mardell håller i en stor del av jobbet med föreläsningsdagarna.

– Det är inte svårt, men tar tid. Och det ger så mycket tillbaka, och framför allt får ungdomarna insyn i en värld som de flesta inte känner till. Det här skulle andra nämndemannaföreningar också kunna göra, säger hon.

Björn Sandwall berättar att föreläsnings-

HUR VAR DAGEN?

Vi frågade två elever som deltog på föreläsningsdagen om rättskedjan.

Nova Andersson, 15, Åled

"FÖRSTOD ATT ETT BROTT KAN FÖRSTÖRA HELA ENS FRAMTID"

"Det var en väldigt intressant dag. En del visste jag förut, men det är alltid bra att få träffa personer som har erfarenhet på riktigt, inte bara att lärarna berättar.

Roligast var när de visade hur ett gripande går till, och en av våra lärare fick spela brottsling. Innan har jag nog tänkt att ett litet brott kan väl inte betyda så mycket, men nu förstod jag att det kan förstöra hela ens framtid."

Saad Abdi, 16, Halmstad

"DAGEN VAR INTE BARA BRA, DEN VAR TOKBRA!"

Det var det bästa jag varit med om sedan jag kom till Sverige 2019. Det var intressant att lyssna på en kriminell person och höra om allt som hänt med honom.

Särskilt i vår ålder tror jag att det är bra med den här informationen. Du inser att du ska undvika all skit, för annars blir det konsekvenser. Det förstod vi snabbt när ni lyssnade på polisen och åklagaren. Dagen var inte bara bra, den var tokbra!

dagarna uppskattas, både av elever, skolor och av de medverkande. Nu finns planer att söka medel från Domstolsverket, som kan täcka omkostnader och kanske en frukt till eleverna.

– Det här är både roligt och viktigt. Så klart ger det även uppmärksamhet på nämndemännens roll och betydelse i samhället. Men det viktigaste är att ungdomarna får något att tänka på.*

TEXT: **Thomas Östlund**

Föreläsningsdagar har genomförts i de tre kommunerna Halmstad, Hylte och Laholm som utgör domkretsen för Halmstad tingsrätt.

NY ENKÄTUNDERSÖKNING:

Politisk påverkan ovanligt

Att nämndemannauppdraget är opolitiskt känner de allra flesta nämndemän till. I medierna och samhällsdebatten ges ändå ibland bilden att nämndemännen representerar sina partier i domstolarna, vilket alltså inte stämmer.

Att de politiska partierna försöker påverka nämndemän är också ytterst ovanligt. Det framgår av en enkätundersökning som under hösten genomförts av Nämndemännens Riksförbund. Drygt 3 000 nämndemän, varav 40 procent tjänstgjort tre år eller mer, har svarat på frågor i en webbenkät. Svaren visar följande:

- 97 procent svarar "nej" på frågan: "Har du upplevt 'politisk påverkan' när du utför ditt uppdrag som nämndeman?" Bland de 3 procent som upplevt påverkan kommer den i 17 procent av fallen från det nominerande partiet. I resterande 83 procent kommer påverkan från annat, eller för nämndemannen okänt, parti.
- 98 procent svarar "nej" på frågan: "Har du utsatts för hot eller försök till påverkan från någon annan part?"
- 99 procent svarar "nej" på frågan: "Har du erhållit kritik från något politiskt parti efter utfört uppdrag som nämndeman?" Bland de som svarat ja på frågan är det 4 personer som mottagit kritik från det nominerande partiet. I resterande 37 fall kommer påverkan från annat, eller för nämndemannen okänt, parti.

Vintermörkret sänker sig
och vad passar då bättre
än en spännande roman?
Här är några tips för
lässugna nämndemän.

BILD: ISTOCK

Rättegångsromaner

Grishams debut
speglar rasismen

JURY John Grisham

Det går knappast att förbise John Grisham för den som är ute efter spänningsromaner med juridik och rättegångar som fond. Debuten *Jury* kom redan 1989 och sedan dess har Grisham skrivit ett femtiotal böcker. *Jury* speglar rasismen i den amerikanska södern, där en tioårig svart flicka våldtas brutalt och hennes pappa tar lagen i egna händer. Flera av Grishams romaner har filmatiserats, förutom *Jury* bland annat *Firman* och *Pelikanfallet*.

Mord utan
synbart motiv

FALLET COLLINI
Ferdinand von Schirach

En känd tysk industriman mördas brutalt av en italiensk gästarbetare. Gärningsmannen tillfångatas men vägrar tala. Motiv saknas. En ung advokat får hand om fallet, och det hela utvecklar sig till en både spännande och gripande historia med trådar till det förflutna, både advokatens och mördarens. Boken kom 2013 och filmen 2019.

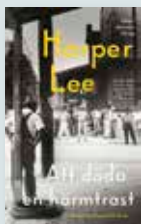

Domare på villovägar

DOMSLUT Ulrika Mossberg

Om någon tvivlat på att domare inte är mer än människor rekommenderas Ulrika Mossbergs debut *Domslut*. Den rekordunga domaren Lea och den åtalade Jakob inleder en relation, trots att hon dagen därpå ska döma

i målet mot honom. Inte särskilt lämpligt! I romanen får vi lära känna Lea och Jakob, och deras bakgrund. ”Jag berörs av ödsligheten i deras två parallella ensamheter”, skrev Jenny Aschenbrenner som recenserade *Domslut* i Svenska Dagbladet.

Advokat som moraliskt föredöme

ATT DÖDA EN HÄRMTRAST

Harper Lee

Harper Lees klassiker från 1960 handlar om en ung svart man i USA som anklagas för våldtäkt på en vit kvinna. Hatet som riktas mot honom är överväldigande och chanserna till en rättvis rättegång närmast obefintlig. Mannens försvarare Atticus Finch, har beskrivits som ett mora-

listiskt föredöme för försvarsadvokater. Boken anses av många som den bästa skildringen av rasmotsättningarnas USA. Under 55 år var *Att döda en härmtrast* (som i en tidigare svensk översättning har titeln *Dödssynden*) Harper Lees enda bok, men ett år före hennes död 2016 utgavs *Ställ ut en väktare*.

Mardrömslik irrfärd för Josef K

PROCESSEN

Frans Kafka

Kafka brukar hamna på listor över världslitteraturens giganter. *Processen* är historien om Josef K, en oansenlig banktjänsteman som en dag blir häktad, utan att få reda på orsaken. Vi får följa Josef K genom rättssystemets labyrinter fram till det obevekliga slutet. Kafka påbörjade *Processen* 1914, men den utkom inte förrän 1925, ett år efter hans död. Romanen mottogs mycket positivt, vilket Kafka själv inte fick uppleva. En sak är i alla fall säker: Om någon tvivlar på värdet av ett oberoende rättssystem, är *Processen* ett gott läsval.

1900-talets bästa bok?

FRÄMLINGEN

Albert Camus

1900-talets bästa bok, åtminstone enligt en omröstning bland 17 000 fransmän. *Främlingen* har beskrivits som "ett mästerverk om sanning, rättvisa och förnuft". I centrum står Meursault, en man som slumpen gör till mördare, men som varken verkar bry sig om omgivningens starka reaktioner eller någonting alls över huvud taget. Hela tillvaron är ett spel av tillfälligheter. Albert Camus föddes 1913 i dåvarande franska Algeriet, fick nobelpriset i litteratur 1957 (endast 44 år gammal!) och avled i en bilolycka 1960.

Drama i överklassmiljö

STÖRST AV ALLT

Malin Persson

Giolito

Få blir oberörda

av Malin Persson Giolitos roman, som utspelas i Djursholms överklassmiljö. I centrum står kärleksrelationen mellan artonåriga Maja och rikemanssonen Sebastian. En romans som slutar i en blodig tragedi. Ungdomsångest, klass, rasism, brott... *Störst av allt* är mycket mer än en spänningsroman – utan att för den skull vara mindre spännande. Läs boken från 2016 eller kolla på Netflixserien som kom 2019. Malin Giolito Perssons senaste bok *Motiv* kom i år, med tio berättelser om utsatta barn.

Många av romanerna finns i pocket och har även filmatiserats, ofta i flera olika versioner.*

TEXT: Thomas Östlund

BILD: CARL JOHAN ERIKSON

Högsta domstolen i Stockholm.

Studieresa med politikermöte

STUDIERESOR HÖR TILL nämndemannaföreningarnas mest uppskattade aktiviteter.

I september gjorde 15 medlemmar från Norra Dals och Vänersborgs Nämndemannaföreningar en två dagars studieresa till Stockholm.

Under resan besökte de riksdagens justitiekommitté för ett samtal med tre av ledamöterna.

– Det var ett bra erfarenhetsutbyte. En fråga som särskilt intresserade dem var hur vi såg på nomineringen av nya nämndemän, säger Jan-Åke Jansson, ordförande för Norra Dals Nämndemannaförening.

En guidad tur i Riksdagshuset och ett besök på Högsta domstolen, med information om deras verksamhet, ingick också i den uppskattade studieresan.

Kolla in hemsidan

PÅ WWW.NMRF.SE finns mycket information. Nu kan du bland annat hitta:

- Två debattartiklar i *Dagens Juridik* av Linda Ingvarsson, förbundsordförande i Nämndemännens Riksförbund.
- Inspelningar från de tre webbinarierna *Om bevisning i brott-*

mål med Christian Dahlman som hölls under hösten.

På hemsidan finns också tidigare nummer av tidningen Nämnde mannen, information från lokalföreningarna och mycket annat.

FOTO: ISTOCK

DET HÄR ÄR NÄMNDEMÄNNENS RIKSFÖRBUND:

- Är en ideell, opolitisk och religiöst obunden förening med cirka 3 500 medlemmar.
- Har en bred lokal verksamhet i ett 50-tal lokala nämndemannaföreningar.
- Bidrar till ökad kompetens och

gemenskap bland nämndemännen.

- Bevakar och tillvaratar nämndemännens intressen genom kontakter med riksdag, regering, regioner, kommuner och statliga myndigheter.
- Arbetar för att förbättra nämndemännens villkor, vad gäller arvoden, utbildning etc.

- Är remissinstans i frågor som berör rättsväsendet.
- Bildar opinion för nämndemännens systemets givna plats i en modern demokrati.
- Har en försäkring för alla medlemmar vid föreningsaktiviteter.
- Ger ut tidningen Nämndemannen och driver webbplatsen www.nmrf.se.

KORTA FAKTA

OM NÄMNDEMANNASYSTEMET

- Det finns cirka 8 500 nämndemän i Sverige. De avlägger domared och dömer i allmän domstol (tingsrätter och hovrätter) samt i allmän förvaltningsdomstol (förvaltningsrätter och kammarrätter).
- En nämndemans röst väger lika tungt som jurist-domarens för hur målet avgörs.
- Nämndemän nomineras av de politiska partierna. Kommunfullmäktige och regionfullmäktige utser nämndemännen utifrån partiernas styrka i kommuner och regioner.
- Nämndemannauppdraget är opolitiskt, och nämndemännen representerar inte sina partier. Nämndemännen ska följa lagen när de dömer.
- Nämndemännen utses vart fjärde år, året efter de allmänna valen. Det varierar hur ofta en nämndeman tjänstgör, 10–20 gånger per år är vanligt.
- Varje nämndeman ska genomgå obligatorisk utbildning.
- Nämndemännens arvode är 680kr/dag, för tjänstgöring mer än tre timmar. De har även rätt till ersättning för inkomstförlust.
- Nämndemannasystemet i Sverige har anor från 1200-talet. Ordet nämndeman är från medeltiden, då byäldste namngav de som skulle sitta vid tinget (Nämnda män = nämndemän). Lekmän (juridiskt oskolade) i domstolar finns i många länder, i skiftande former.

NÄMNDEMÄNNENS RIKSFÖRBUND

Postadress Box 2914

187 29 Täby

E-post kansli@nmrf.se

Webbplats www.nmrf.se

Facebook Nämndemännens

Riksförbund NRF

Bankgiro Nämndemännens

Riksförbund 5360-9855

Förbundsordförande

Linda Ingvarsson,

linda.ingvarsson@nmrf.se.

Förbundsstyrelsen presen-

teras på www.nmrf.se.

Valberedning Roine Hangvar

(sammanställande)

roine.hangvar@nmrf.se

PRENUMERATION

Prenumeration: 120 kronor per år (fyra nummer).

Lösnummer: 40 kronor. **För prenumeration:** kontakta

NRF:s kansli (se ovan).

REDAKTÖREN

Land skall med lag byggas

DISKUSSIONENS VÅGOR går höga om "svenska värderingar" och "svensk kultur". Jag tänker inte ge mig in i denna vildvuxna debatt. Men det kan vara värt att påminna om kung Karl XV:s valspråk när han tillträdde Sveriges tron år 1859: *Land skall med lag byggas*.

Valspråket säger att ett land byggs och att byggnadsmaterialet heter *lagar*. Dessa lagar beslutas, i alla fall i en demokrati, av våra valda representanter – politikerna.

ALLT DETTA KAN VERKA SJÄLVKLART, men ibland känns det nästan som att vi i debatten om kultur- och värderingsfrågor glömmer lagarnas roll, i frågor om brott och straff så klart, men också som en mer grundläggande kompass om vad vi gemensamt, här och nu, ser som rätt och fel i samhället.

VI SÄGER OFTA ATT NÄMNDEMÄNNEN är en del av vårt demokratiska rättssystem. Att värna de demokratiskt beslutade lagarna – och även dess betydelse för vårt samhällsbygge – är värt att göra alla dagar i veckan.

FÖR ÖVRIGT var Karl XV:s ord inte nya, utan går tillbaka till de svenska landskapslagarna, där det sägs att "Land skal mæþ laghum byggias".

Thomas Östlund

CHEFREDAKTÖR

Kom med du också!

Ditt medlemskap i Nämndemännens Riksförbund är en röst för nämndemannasystemets givna plats i ett modernt samhälle. Som medlem bidrar du till arbetet med att förbättra villkoren för oss nämndemän.

Vill du delta i vår verksamhet finns många möjligheter, i någon av våra lokalföreningar över hela landet.

LOKALA NÄMNDEMANNAFÖRENINGAR

REGION 1

- Luleå Nämndemannaförening
- Skellefteå Nämndemannaförening
- Umeå Nämndemannaförening

REGION 2

- Härnösands Kramfors Nämndemannaförening
- Jämtlands Läns Nämndemannaförening
- Sundsvalls Nämndemannaförening

REGION 3

- Dalarnas Nämndemannaförening
- Falu Domstolars Nämndemannaförening
- Gästrikens Nämndemannaförening
- Hälsinglands Nämndemannaförening

REGION 4

- Enköpings-Håbo Nämndemannaförening
- Upplands Nämndemannaförening
- Västmanlands Nämndemannaförening
- Värmlands Nämndemannaförening
- Örebro Läns Nämndemannaförening

REGION 5

- Nämndemannaföreningen vid Förvaltningsrätten i Stockholm
- Gotlands Nämndemannaförening
- Nämndemannaföreningen i Attunda tingsrätt
- Nämndemannaföreningen vid Kammarrätten i Stockholm
- Solna Nämndemannaförening
- Stockholms Nämndemannaförening (Stockholms tingsrätt)
- Nämndemannaföreningen vid Svea hovrätt i Stockholm
- Södertörns Nämndemannaförening
- Södertälje Nämndemannaförening

REGION 6

- Eskilstuna Strängnäs Nämndemannaförening
- Linköpings Nämndemannaförening
- Norrköpings Nämndemannaförening
- Nyköpings Nämndemannaförening

REGION 7

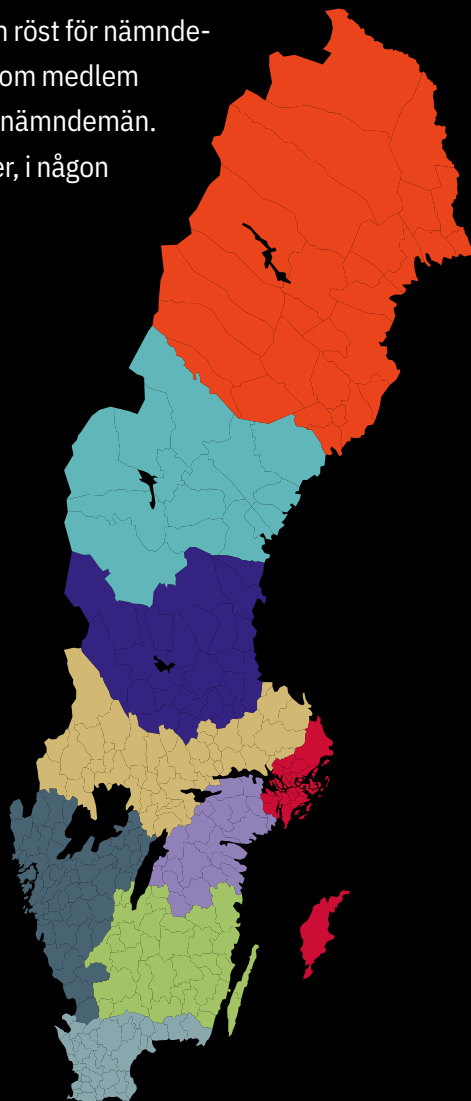
- Alingsås Nämndemannaförening
- Göteborgsregionens Nämndemannaförening
- Halmstads Nämndemannaförening
- Norra Dal Nämndemannaförening
- Skaraborgs Nämndemannaförening
- Uddevalla Nämndemannaförening
- Vänersborgs Nämndemannaförening

REGION 8

- Eksjö Nämndemannaförening
- Jönköpings Nämndemannaförening
- Kalmar-Ölands Nämndemannaförening
- Kronobergs Nämndemannaförening
- Nämndemannaföreningen Norra Kalmar län

REGION 9

- Blekinge Nämndemannaförening
- Helsingborgs Nämndemannaförening
- Nämndemannaföreningen vid Hovrätten över Skåne och Blekinge
- Hässleholms Nämndemannaförening
- Kristianstads Nämndemannaförening
- Lunds Nämndemannaförening
- Förvaltningsrätten i Malmö Nämndemannaförening
- Malmö Nämndemannaförening
- Ystads Nämndemannaförening

Välkommen till Nämndemännens Riksförbund!

HUR BLIR JAG MEDLEM? Enklast är att gå in på www.nmrf.se under fliken "Medlem". Där finns all information du behöver. Du kan också ta dig till medlemssidan via qrkoden.

